

**КОНСОЛИДИРАН ТЕКСТ НА
ЗАКОН ЗА
МЕЃУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО**
(Сл. Весник на Р. Македонија бр.87/07 од 12.07.2007 год. и бр. 156 од 6.12.2010 год.)

**Г л а в а п р в а
ОСНОВНИ ОДРЕДБИ
Подрачје на примена**

Член 1

(1) Овој закон содржи правила за определување на меродавното право за личните (статусните), семејните, работните, имотните и други материјално-правни односи со меѓународен елемент.

(2) Овој закон содржи и правила за надлежноста на судовите и другите органи на Република Македонија за расправање на односите од ставот (1) на овој член, правила на постапката и правила за признавање на странските судски одлуки и одлуки на другите органи на странска држава.

Член 2

Одредбите на овој закон не се применуваат на односите од членот 1 на овој закон, ако се регулирани со друг закон или со меѓународни договори.

Клаузула за самоисклучување

Член 3

(1) Правото на кое упатуваат одредбите на овој закон, по исклучок нема да се примени, доколку со оглед на сите околности е очигледно дека односот со тоа право нема позначајни врски, а постои суштествено потесна врска со некое друго право.

(2) Одредбата на ставот (1) на овој член, не се применува во случај кога странките избрале право.

Пополнување на правните празнини

Член 4

Ако овој закон не содржи одредби за правото меродавно за некој однос од членот 1 став (1) на овој закон, соодветно се применуваат одредбите и начелата на овој закон, начелата на правниот поредок на Република Македонија и начелата на меѓународното приватно право.

Јавен поредок

Член 5

Правото на странската држава не се применува доколку последиците од неговата примена би биле спротивни на јавниот поредок на Република Македонија.

Возвраќање и упатување

Член 6

(1) Ако според одредбите од овој закон би требало да се примени правото на странска држава, се земаат предвид неговите правила за определување на работодавното право.

(2) Ако правилата на странската држава за определување на работодавното право возвраќаат на правото на Република Македонија, ќе се примени правото на Република Македонија, не земајќи ги предвид правилата за определување на работодавното право.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се применуваат во случаите кога странките имаат право да извршат избор на работодавното право.

Форма на правната работа и правното дејствие

Член 7

Ако со овој или со друг закон поинаку не е определено се смета дека правната работа и правното дејствие во поглед на формата се полноважни, ако се полноважни било според правото на местото каде што правната работа е склучена, односно правното дејствие е преземено, било според правото што е работодавно за содржината на правната работа, односно на правното дејствие.

Застареност

Член 8

За застареност е работодавно правото што е работодавно за содржината на правната работа, односно на правното дејствие.

Примена на странското право

Член 9

Правото на странската држава се применува според својата смисла и поимите што ги содржи.

Неединствен правен поредок

Член 10

(1) Ако е работодавно правото на државата чиј правен поредок не е единствен, а правилата на овој закон не упатуваат за определено правно подрачје во таа држава, работодавното право се определува според правилата на тој правен поредок.

(2) Ако на начинот предвиден во ставот (1) на овој член не е можно да се утврди кое право е работодавно од државата чиј правен поредок не е единствен, работодавно е правото на подрачјето во таа држава со кое постои најтесна врска.

Лица со повеќе државјанства

Член 11

(1) Ако лицето кое е државјанин на Република Македонија има државјанство и на некоја друга држава, за примената на овој закон се смета дека има државјанство само на Република Македонија.

(2) Ако лицето кое не е државјанин на Република Македонија има две или повеќе странски државјанства, за примената на овој закон се смета дека има државјанство на онаа држава чијшто државјанин е и во која има живеалиште.

3) Ако лицето од ставот (2) на овој член нема живеалиште во ниту една од државите чијшто државјанин е, за примената на овој закон се смета дека има државјанство на онаа држава чијшто е државјанин и со која е во најтесна врска.

Лица без државјанство

Член 12

(1) Ако лицето нема државјанство или неговото државјанство не може да се утврди, меродавното право се определува според неговото живеалиште.

(2) Ако лицето од ставот (1) на овој член нема живеалиште или тоа не може да се утврди, меродавното право се определува според неговото престојувалиште.

(3) Ако не може да се утврди ни престојувалиштето на лицето од ставот (1) на овој член, меродавно е правото на Република Македонија.

Вообичаено престојувалиште

Член 12-а

(1) За примената на овој закон под вообичаено престојувалиште на физичко лице се смета местото во кое лицето има воспоставено траен центар на животните активности, при што не е неопходно да биде исполнета каква било формалност поврзана со пријавување или добивање на дозвола за престој од надлежните државни органи. При определувањето на тоа место посебно треба да се земат предвид околностите од личен или професионален карактер, кои произлегуваат од трајните врски на лицето со тоа место или од намерата да создаде такви врски. Ќе се смета дека физичкото лице има вообичаено престојувалиште во одредена држава, доколку на нејзина територија непрекинато престојува подолго од шест месеци.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, за примената на овој закон, под вообичаено престојувалиште на физичкото лице кое врши трговска активност се смета главното место во кое ја врши дејноста.

(3) За примената на овој закон, под вообичаено престојувалиште за трговските друштва и за другите правни лица, се смета местото во кое се наоѓа главната управа на тоа лице. Кога настанот од кој произлегла штетата ќе се случи, или штетата ќе настане од работењето на подружница, претставништво или друга деловна единица, местото во кое се наоѓаат таа подружница, претставништво или друга деловна единица, ќе се смета како место на вообичаеното престојувалиште.

Утврдување на странското право

Член 13

(1) Судот или друг орган определен со закон по службена должност ќе ја утврди содржината на меродавното странско право.

(2) Органот од ставот (1) на овој член може да побара известување за содржината на меродавното странско право од органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

(3) Странките во постапката можат да поднесат и јавна исправа за содржината на странското право.

(4) Ако во одреден случај содржината на странското право не е можно да се утврди на некој од начините со ставовите (1), (2) и (3) на овој член, се применува правото на Република Македонија.

Норми со непосредна примена

Член 14

Одредбите за определување на меродавното право за односите од членот 1 на овој закон, не ја исклучуваат примената на императивните правила на Република Македонија, за кои со овој или со друг закон е предвидено дека се применуваат независно од правилата за одредување на меродавното право.

Г л а в а в т о р а

МЕРОДАВНО ПРАВО

Правна и деловна способност на физичко лице

Член 15

(1) За правната и деловната способност на физичко лице, меродавно е правото на државата чиј што државјанин е тоа лице.

(2) Физичкото лице кое би било деловно неспособно според правото на државата чиј што државјанин е, деловно е способно ако има деловна способност според правото на местото каде што настанала обврската.

(3) За лишување или ограничување на деловната способност на физичко лице е меродавно правото од ставот (1) на овој член.

(4) Одредбата на ставот (2) од овој член не се применува на семејните и наследните односи.

Правна и деловна способност на правно лице

Член 16

(1) За правната и деловната способност на правно лице, меродавно е правото на државата на која тоа и припаѓа.

(2) Правното лице има припадност на онаа држава според чие право било основано.

(3) Ако правното лице има стварно седиште во друга држава, а не во онаа во која е основано и според правото на таа друга држава има нејзина припадност, ќе се смета како правно лице на таа држава.

Старателство и привремени заштитни мерки

Член 17

(1) За ставање под старателство и за престанок на старателството, како и за односите меѓу старателот и лицето под старателство (штитеникот) меродавно е правото на државата чијшто државјанин е лицето под старателство.

(2) Привремени заштитни мерки спрема странски државјанин и спрема лице без државјанство кои се наоѓаат во Република Македонија се определуваат

според правото на Република Македонија и траат додека надлежната држава не донесе одлука и не преземе потребни мерки.

(3) Одредбата од ставот (2) на овој член се применува и во поглед на заштитата на имотот на отсутен странски државјанин и на лице без државјанство што се наоѓа на територијата на Република Македонија.

Прогласување на исчезнато лице за умрено

Член 18

За прогласување на исчезнато лице за умрено, меродавно е правото на државата чиј државјанин било тоа лице во времето на исчезнувањето.

Име на физичко лице

Член 19

За одредување или промена на името на физичко лице, меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа лице.

Сопственост и други стварни права на предмети

Член 20

(1) За сопственичко - правните односи и за другите стварни права на предмети, меродавно е правото на местото каде што се наоѓа предметот.

(2) За односите од ставот (1) на овој член во поглед на предмети што се наоѓаат во превоз, меродавно е правото на местото на определувањето.

(3) За односите од ставот (1) на овој член на превозни средства, меродавно е правото на државата чија државна припадност ја имаат тие средства, ако со прописите на Република Македонија поинаку не е определено.

Договор - општо правило

Член 21

(1) За договор е меродавно правото што го избрале договорните страни, ако со овој закон или со меѓународен договор поинаку не е определено.

(2) Волјата на страните за избраното право може да е изразена изречно или да произлегува од одредбите на договорот или од други околности.

(3) Странките можат да одредат меродавно право за целиот договор или само за еден негов дел.

(4) Полноважноста на договорот за избор на меродавно право се оценува според избраното право.

Меродавно право за договорот во отсуство на избор на

меродавното право

Член 22

(1) Ако не е избрано меродавно право, за договорот е меродавно правото на државата со која тој договор е во најтесна врска.

(2) Се смета дека најтесна врска постои со онаа држава во која во моментот на приемот на понудата се наоѓа живеалиштето, односно седиштето на странката која е обврзана да ја исполни карактеристичната обврска за тој вид договор,

освен ако од посебни околности на случајот не произлегува дека договорот е во поблиска врска со некоја друга држава.

(3) Независно од ставот (2) на овој член, за договорот за превоз на стоки се претпоставува дека има најблиска врска со државата во која во времето на склучувањето на договорот превозникот имал живеалиште - ако е физичко лице, односно седиште - ако е правно лице, само ако во таа држава се наоѓа и местото на натовар, истовар или живеалиштето на корисникот на превозот кој е физичко лице, односно седиштето на корисникот на превозот кој е правно лице.

Договори што се однесуваат на недвижности

Член 23

За договори што се однесуваат на недвижности исклучиво е меродавно правото на државата на чија територија се наоѓа недвижноста.

Договор за вработување

Член 24

(1) За договор за вработување, доколку странките не извршиле избор на меродавното право, меродавно е правото на државата во која според договорот работникот вообичаено ја врши својата работа, дури и кога работата привремено ја врши во друга држава.

(2) Ако според договорот, работникот не ја врши својата работа само во една држава, меродавно е правото на државата во која работодавачот има седиште, односно живеалиште.

(3) Со договорот за избор на право, странките не можат да ја исклучат примената на императивните правила за заштита на правата на работникот што ги содржи правото на државата во која работодавачот кој е правно лице има седиште, односно живеалиште ако е физичко лице.

Потрошувачки договор

Член 25

(1) Како потрошувачки договор за примената на овој закон се смета договорот за испорака на подвижни предмети или права на потрошувачот и договорот за вршење на услуги на потрошувачот.

(2) Како потрошувач, за примената на овој закон се смета секое физичко лице кое купува производи или користи услуги за непосредна лична потрошувачка за цели што не се наменети за вршење на неговото занимање или други деловни дејности.

(3) Според овој закон не се сметаат како потрошувачки договор:

1) договорот за превоз и

2) договорот за вршење на услуги на потрошувачот, доколку во целост се извршува надвор од државата во која потрошувачот има свое живеалиште.

(4) Независно од другите одредби на овој закон, на потрошувачкиот договор се применува правото на државата во која потрошувачот има живеалиште, ако:

1)склучувањето на договорот е последица на понуда или на реклама во таа држава и ако потрошувачот во таа држава ги презел дејствијата потребни за склучување на договорот;

2)спротивната договорна страна на потрошувачот или нејзиниот застапник ја примил порачката од потрошувачот во таа држава и

3)купопродажниот договор бил склучен во друга држава, односно потрошувачот дал порачка во друга држава, а патувањето било организирано од страна на продавачот со цел да се поттикне потрошувачот на склучување на таков договор.

(5) Во случаите од ставот (4) на овој член, изборот на меродавното право кој го направиле странките, не може да ја исклучи примената на императивните правила за заштита на правата на потрошувачите, содржани во правото на државата во која се наоѓа живеалиштето на потрошувачот.

Подрачје на примена на меродавното право за договор

Член 26

Во односите меѓу договорните страни, ако договорните страни поинаку не се договориле, правото од членовите 21, 22 и 23 на овој закон е меродавно и за:

1)определување на часот од кој стекнувачот, односно преземачот на подвижниот предмет има право на производите и плодовите на предметот и

2)определување на часот од кој стекнувачот, односно преземачот го поднесува ризикот во врска со предметите.

Начин на предавање на предметот

Член 27

Правото на местото каде што предметот треба да се предаде е меродавно за начинот на предавање на предметот и за мерките што треба да се преземат ако се одбие преземање на предметот, освен ако договорните страни поинаку не се договориле.

Отстапување на побарување и преземање на долг

Член 28

На дејството на отстапување на побарување или на преземање на долг спрема должникот, односно доверителот што не учествувале во отстапувањето, односно преземањето ќе се примени правото што е меродавно за побарувањето, односно долгот.

Акцесорна правна работа

Член 29

На акцесорната правна работа, ако со правна работа или со закон или со меѓународен договор поинаку не е определено ќе се примени правото што е меродавно за главната правна работа.

Еднострана правна работа

Член 30

За едностранна правна работа меродавно е правото на државата на живеалиштето на должникот кој е физичко лице, односно на седиштето на должникот кој е правно лице.

Стекнување без основ

Член 31

(1) Доколку вондоговорната обврска која произлегува од стекнување без основ, вклучувајќи и платени износи кои се погрешно примени, поврзана е со друг постоен однос меѓу странките, како што е односот што произлегува од договор или деликт и ако тој однос е тесно поврзан со стекнувањето без основ, за неа е меродавно правото со кое се уредува тој друг однос.

(2) Кога врз основа на ставот (1) од овој член не може да се утврди меродавното право, а странките во времето кога се случил настанот кој го предизвикал стекнувањето без основ имале вообичаено престојувалиште во иста држава, ќе се примени правото на таа држава.

(3) Кога врз основа на ставовите (1) и (2) од овој член не може да се утврди меродавното право, за стекнувањето без основ ќе биде меродавно правото на државата во која настанало стекнувањето.

(4) Кога од сите околности во случајот јасно произлегува дека вондоговорната обврска која произлегува од стекнувањето без основ е потесно поврзана со друга држава различна од државата наведена во ставовите (1), (2) и (3) на овој член, за стекнувањето без основ ќе биде меродавно правото на таа друга држава.

Работоводство без налог (Negotiorum gestio)

Член 32

(1) Доколку вондоговорната обврска што произлегува од работоводство без налог е поврзана со друг постоен однос меѓу странките, како што е односот што произлегува од договор или деликт и ако тој однос е тесно поврзан со неповиканото вршење туѓи работи, за неа е меродавно правото со кое се уредува тој друг однос.

(2) Ако меродавното право за работоводство без налог не може да се утврди врз основа на ставот (1) на овој член, а двете странки имале вообичаено престојувалиште во иста држава во времето кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, ќе биде меродавно правото на таа држава.

(3) Доколку меродавното право не може да се утврди врз основа на ставот (1) или (2) на овој член, меродавно ќе биде правото на државата во која се случило неповиканото вршење на туѓи работи.

(4) Кога од сите околности во случајот јасно произлегува дека вондоговорната обврска што произлегува од неповикано вршење на туѓи работи е потесно поврзана со друга држава различна од државата наведена во ставовите (1), (2) и (3) на овој член, за работоводството без налог ќе биде меродавно правото на таа друга држава.

**Одговорност за дејствија кои му претходат на склучувањето на договор
(Culpa in contrahendo)**

Член 32-а

(1) За вондоговорната обврска настаната поради дејствија кои му претходат на склучувањето на договор, без оглед дали договорот навистина бил склучен или не, меродавно е правото на државата кое е или би било определено како меродавно за тој договор согласно со одредбите на овој закон, доколку тој би бил склучен.

(2) Кога меродавното право не може да биде определено според ставот (1) на овој член, меродавно е:

а) правото на државата во која настанала штета од дејствието преземено пред склучувањето на договорот, независно од тоа во која држава се случил настанот кој ја предизвикал штетата и независно од државата или државите во кои настанале индиректни последици од тој настан или

б) кога странките имале вообичаено престојувалиште во иста држава во моментот кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, правото на таа држава или

в) кога од околностите на случајот очигледно произлегува дека вондоговорната обврска, што настанала од дејствијата кои му претходат на склучувањето на договор, очигледно потесно е поврзана со друга држава, различна од онаа определена во точките а) и б) на овој став, правото на таа друга држава.

Вондоговорна одговорност за штета - општо правило

Член 33

(1) За вондоговорна одговорност за штета, меродавно е правото на државата каде што настанала штетата, без оглед на државата во која се случил настанот што ја предизвикал штетата и без оглед на државата или државите во кои се случиле индиректни последици од тој настан, освен ако поинаку не е предвидено со овој закон.

(2) Доколку лицето од кое се бара одговорност и оштетеното лице имаат вообичаено престојувалиште во истата држава во времето кога настанала штетата, меродавно е правото на таа држава.

(3) Кога од сите околности на случајот јасно произлегува дека односот очигледно потесно е поврзан со држава различна од онаа што е наведена во ставовите (1) и (2) на овој член, меродавно е правото на таа друга држава. Очигледно потесната врска со друга држава може да се заснова особено на претходна врска меѓу странките, како што е на пример, договор, кој тесно е поврзан со односниот деликтен однос.

Одговорност за штета предизвикана од користење на производ

Член 33-а

(1) За вондоговорна одговорност за штета предизвикана од користење на производ независно од членот 33 став (2) на овој закон, меродавно е:

а) правото на државата во која оштетеното лице имало вообичаено престојувалиште во времето кога настанала штетата, ако производот бил рекламиран во таа земја, или доколку тоа не е случај;

б) правото на државата во која производот бил купен, ако производот бил рекламиран во таа земја, или доколку тоа не е случај и

в) правото на државата во која настанала штетата, ако производот бил рекламиран во таа земја.

(2) Во секој случај правото на државата во која лицето од кое се бара одговорност има вообичаено престојувалиште ќе биде меродавно, ако тоа лице не можело разумно да го предвиди рекламирањето на производот или на производ од ист тип, во земјата чие право е меродавно согласно со ставот (1) точки а), б) или в) од овој член.

(3) Кога од сите околности на случајот јасно произлегува дека деликтот е очигледно потесно поврзан со држава различна од онаа што е наведена во ставот (1) на овој член, меродавно е правото на таа друга држава. Очигледно потесната врска со друга држава може да се заснова особено на претходна врска меѓу странките, како што е на пример, договор, кој е тесно поврзан со односниот деликт.

Нелојална конкуренција и дејствија кои ја ограничуваат слободната конкуренција

Член 33-б

(1) За вондоговорна одговорност за штета што произлегува од дејствие на нелојална конкуренција меродавно е правото на државата во која се засегнати, или веројатно е да бидат засегнати, конкуренцијата или колективните интереси на потрошувачите.

(2) Кога дејствието на нелојалната конкуренција ги засегнува исклучиво интересите на одреден конкурент, се применуваат одредбите од членот 33 на овој закон.

(3) За вондоговорна обврска настаната поради ограничување на конкуренцијата меродавно е правото на државата чиј пазар е или веројатно е да биде засегнат.

(4) Примената на правото што е определено како меродавно право според ставовите (1), (2) и (3) на овој член, не може да се исклучи со спогодба склучена согласно со членот 33-ѓ од овој закон.

Еколошка штета

Член 33-в

За вондоговорна одговорност за еколошка штета или штета претрпена од страна на лица или имот како резултат на таква штета, меродавно е правото определено во членот 33 став (1) од овој закон, освен ако лицето кое бара надоместок за штета избере да ја заснова својата тужба врз правото на земјата во која се случил настанот од кој произлегла штетата.

Повреда на правата на интелектуална сопственост

Член 33-г

(1) За вондоговорна одговорност за штета што произлегува од повреда на правото на интелектуална сопственост меродавно е правото на државата во која се бара заштита.

(2) Примената на правото што е определено како меродавно право според ставот (1) од овој член, не може да се исклучи со спогодба склучена согласно со членот 33-ѓ од овој закон.

Одговорност за протестно дејствување на работници или работодавачи

Член 33-д

Без оглед на одредбата од членот 33 став (2) на овој закон, за вондоговорната одговорност на одредено лице во својство на работник или работодавач, или на организациите кои ги застапуваат своите професионални интереси, за штетата предизвикана со протестно дејствување на работниците или работодавачите како што е штрајк или лок аут (lock out), кое е преземено или би можело да биде преземено, меродавно е правото на државата во која таквото протестно дејствување било или ќе биде преземено.

Избор на меродавно право за вондоговорните обврски

Член 33-ѓ

(1) Странките можат да го договорат меродавното право за нивните вондоговорни обврски:

а) со договор склучен по случувањето на настанот кој ја предизвикал штетата или

б) со договор кој е слободно склучен пред да се случи настанот кој ја предизвикал штетата, доколку сите страни вршат трговски работи.

(2) Изборот на меродавното право од ставот (1) на овој член, мора да биде изречен или со разумна сигурност да произлегува од околностите на случајот и тој да не ги засега правата на трети лица.

(3) Доколку сите релевантни елементи на ситуацијата во времето кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, се наоѓаат во друга земја, која не е земјата чие право е избрано како меродавно, изборот на страните нема да влијае на примената на одредбите од правото на таа друга земја чија примена не може да се исклучи со договор.

Правила за безбедноста и поведението

Член 33-е

При определувањето на меродавно право за вондоговорните обврски врз основа на овој закон, при оценувањето на поведението на лицето од кое се бара одговорност, ќе се води сметка во онаа мера во која е соодветно, за правилата за безбедноста и за правилата за поведението кои биле во сила во местото и во времето на настанот од кој произлегла одговорноста.

Надомест на штета од настан на брод на отворено

море или во воздухоплов

Член 34

Ако настанот од кој прилегува обврска за надомест на штета се случил на брод на отворено море или во воздухоплов, како право на местото каде што се случиле фактите што предизвикале обврска за надомест на штета се смета правото на државата чија припадност ја има бродот, односно правото на државата во која воздухопловот е регистриран.

Наследување

Член 35

За наследување меродавно е правото на државата чиј државјанин бил оставителот во времето на смртта.

Способност за составување на тестамент

Член 36

За способноста за составување на тестамент меродавно е правото на државата чие што државјанство завештателот го имал во моментот на составувањето на тестаментот.

Форма на тестаментот

Член 37

(1) Тестаментот е полноважен во поглед на формата, ако е полноважен според едно од следниве права:

- 1) правото на местото каде што тестаментот е составен;
- 2) правото на државата чиј државјанин бил завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 3) правото на живеалиштето на завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 4) правото на престојувалиштето на завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 5) правото на Република Македонија и
- 6) за недвижност според правото на местото каде што се наоѓа недвижноста.

(2) Отповикувањето на тестамент е полноважно во поглед на формата, ако таа форма е полноважна според кое и да било право според кое, во согласност со одредбите од ставот (1) на овој член, тестаментот можел полноважно да биде составен.

Услови за склучување на брак

Член 38

(1) Во поглед на условите за склучување на брак, за секое лице меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа лице во времето на стапувањето во брак.

(2) И кога постојат услови за склучување на брак според правото на државата чиј државјанин е лицето кое сака да склучи брак пред надлежниот орган на Република Македонија, нема да се дозволи склучување на брак ако во поглед

на тоа лице, според правото на Република Македонија постојат пречки што се однесуваат на постоењето на поранешен брак, роднинство и неспособност за расудување.

Форма на бракот

Член 39

За формата на бракот меродавно е правото на местото каде што бракот се склучува.

Неважност на бракот

Член 40

За неважност на бракот меродавно е кое и да било право според кое бракот е склучен во смисла на членот 38 од овој закон.

Развод на брак

Член 41

(1) За развод на брак меродавно е правото на државата чии државјани се двајцата брачни другари во времето на поднесувањето на тужбата.

(2) Ако брачните другари се државјани на различни држави во времето на поднесувањето на тужбата, за развод на бракот е меродавно правото на државата во која тие имале последно заедничко живеалиште, а ако воопшто немале заедничко живеалиште меродавно е правото на државата на судот пред кој се расправа за развод на бракот.

(3) Ако еден од брачните другари е државјанин на Република Македонија, независно од одредбата на ставот (2) од овој член, за развод на бракот меродавно е правото на Република Македонија.

Лични и законски имотни односи на брачните другари

Член 42

(1) За личните и законските имотни односи на брачните другари меродавно е правото на државата чии државјани се тие.

(2) Ако брачните другари се државјани на различни држави меродавно е правото на државата во која имаат живеалиште.

(3) Ако брачните другари немаат ниту заедничко државјанство, ниту живеалиште во иста држава, меродавно е правото на државата во која имале последно заедничко живеалиште.

(4) Ако меродавното право не може да се определи според ставовите (1), (2) и (3) на овој член, меродавно е правото на Република Македонија.

Договорни имотни односи на брачните другари

Член 43

(1) За договорните имотни односи на брачните другари меродавно е правото што во времето на склучувањето на договорот било меродавно за личните и законските имотни односи.

(2) Независно од одредбата на ставот (1) од овој член брачните другари можат писмено да се спогодат за нивните договорни имотни односи да биде меродавно:

- 1) правото на државата чие државјанство го има еден од брачните другари или;
- 2) правото на државата во која има живеалиште најмалку еден од брачните другари или;
- 3) за недвижности, правото на местото каде што тие недвижности се наоѓаат.

**Лични, законски и договорни имотни односи на
брачните другари во случај на неважност или
престанок на бракот**

Член 44

- (1) Ако бракот е неважечки или престанал, за личните и законските имотни односи меродавно е правото определено во членот 42 на овој закон.
- (2) Во случаите наведени во ставот (1) на овој член, за договорните имотни односи на брачните другари меродавно е правото определено во членот 43 од овој закон.

Имотни односи на лица кои живеат во вонбрачна заедница

Член 45

- (1) За имотните односи на лица кои живеат во вонбрачна заедница меродавно е правото на државата чии државјани се тие.
- (2) Ако лицата од ставот (1) на овој член немаат исто државјанство, меродавно е правото на државата во која имаат заедничко живеалиште.
- (3) За договорните имотни односи меѓу лицата кои живеат во вонбрачна заедница, меродавно е правото што во времето на склучувањето на договорот било меродавно за нивните имотни односи.

Односи меѓу родителите и децата

Член 46

- (1) За односите меѓу родителите и децата меродавно е правото на државата чии државјани се тие.
- (2) Ако родителите и децата се државјани на различни држави, меродавно е правото на државата во која сите тие имаат живеалиште.
- (3) Ако родителите и децата се државјани на различни држави, а немаат живеалиште во иста држава, меродавно е правото на државата чиј државјанин е детето.

**Признавање, утврдување или оспорување на татковство,
односно мајчинство**

Член 47

За признавање, утврдување или оспорување на татковство, односно мајчинство, меродавно е правото на државата чиј државјанин е детето.

Обврска за издржување

Член 48

За обврската за издржување меѓу крвни сродници, освен родителите и децата или за обврската за издржување на сродници по сватовство, меродавно е правото на државата чиј државјанин е сродникот од кого се бара издржување.

Позаконување

Член 49

(1) За позаконување на вонбрачно дете по пат на дополнително склучување на брак меродавно е правото на државата чии државјани се родителите, а ако родителите не се државјани на иста држава - правото на државата на оној родител според кој позаконувањето е полноважно.

(2) За согласноста на детето, на друго лице или на државен орган за позаконување меродавно е правото на државата чиј државјанин е детето.

Услови за засновување и престанок на посвојување

Член 50

(1) За условите за засновување на посвојување и за престанок на посвојувањето меродавно е правото на државата чии државјани се посвоителот и посвоеникот.

(2) Ако посвоителот и посвоеникот се државјани на различни држави, за условите за засновање посвојување и за престанување на посвојувањето кумулативно се меродавни правата на двете држави чии државјани се тие.

(3) Ако брачните другари заеднички посвојуваат, покрај правото на државата чиј државјанин е посвоеникот, за условите за посвојување и престанок на посвојувањето меродавни се и правата на државите чии државјани се и едниот и другиот брачен другар.

(4) За формата на посвојувањето меродавно е правото на местото каде што се засновува посвојувањето.

Дејство на посвојувањето

Член 51

(1) За дејството на посвојувањето меродавно е правото на државата чии државјани се посвоителот и посвоеникот во времето на засновувањето на посвојувањето.

(2) Ако посвоителот и посвоеникот се државјани на различни држави, меродавно е правото на државата во која имаат живеалиште.

(3) Ако посвоителот и посвоеникот се државјани на различни држави, а немаат живеалиште во иста држава, меродавно е правото на државата чиј државјанин е посвоеникот.

Г л а в а т р е т а

Меѓународна надлежност и постапка

1. Надлежност на судовите и на други органи на Република Македонија во работите со меѓународен елемент

Општо правило за меѓународната надлежност

Член 52

- (1) Надлежност на судот на Република Македонија постои ако тужениот има живеалиште, односно седиште во Република Македонија.
- (2) Ако тужениот нема живеалиште во Република Македонија ниту во некоја друга држава, надлежност на судот на Република Македонија постои ако тужениот има престојувалиште во Република Македонија.
- (3) Ако во парницата има повеќе тужени со својство на материјални сопарничари, надлежност на судот на Република Македонија постои и кога еден од тужените има живеалиште, односно седиште во Република Македонија.
- (4) Ако со истата тужба се тужени и главниот должник и гарантот, судот на Република Македонија е надлежен и тогаш кога е надлежен за тужба против главниот должник.
- (5) Судот на Република Македонија е надлежен и за противтужба, доколку барањето од противтужбата е во врска со тужбеното барање.

Надлежност во вонпарнична постапка

Член 53

Кога за правен однос се одлучува во вонпарнична постапка, надлежност на судот на Република Македонија постои ако лицето спрема кое е поднесено барање има живеалиште, односно седиште во Република Македонија, а кога во постапката учествува само едно лице - ако тоа лице има живеалиште, односно седиште во Република Македонија, освен ако со овој закон поинаку не е определено.

Исклучива меѓународна надлежност - општо правило

Член 54

Судот на Република Македонија е исклучиво надлежен, кога тоа е изрично определено со овој или со друг закон.

Надлежност врз основа на критериуми содржани во странско право

Член 55

Ако во странска држава постои надлежност на странски суд во спорови против државјани на Република Македонија според критериумите за надлежност што ги нема во одредбите за надлежноста на суд на Република Македонија, тие критериуми ќе бидат меродавни за постоењето надлежност на суд на Република Македонија во споровите во кои тужениот е државјанин на таа странска држава.

Спогодба за меѓународна надлежност

Член 56

- (1) Странките можат да се договорат за надлежноста на странски суд само ако барем едната од нив е странски државјанин или правно лице со седиште во

странство, а не е во прашање спор за кој, според одредбите на овој или на друг закон, постои исклучива надлежност на судот на Република Македонија.

(2) Независно на одредбите од ставот (1) на овој член, странките не можат да се дотеворат за надлежност на странски суд во спорови од односи со потрошувачи и во спорови од односи на осигурување, ако потрошувачот, односно осигуреникот кој е физичко лице има живелиште во Република Македонија.

(3) Странките можат да се договорат за надлежноста на судот на Република Македонија, ако барем едната странка е државјанин на Република Македонија или правно лице со седиште во Република Македонија.

(4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член не се применуваат кога е во прашање надлежност во работите од членовите 73 до 83 на овој закон.

Меѓународна надлежност врз основа на согласност на тужениот

Член 57

(1) Во случаите во кои е дозволено договорање на надлежност на судот на Република Македонија согласно со одредбите од членот 56 ставови (3) и (4) на овој закон, надлежност на судот на Република Македонија може да постои и врз основа на согласноста на тужениот.

(2) Се смета дека тужениот се согласил со надлежноста на судот на Република Македонија, доколку поднел одговор на тужбата или приговор против платниот налог или ако на подготвителното рочиште, односно кога такво рочиште немало на првото рочиште за главна расправа, се впуштил во расправа по главната работа, а не ја оспорил надлежноста.

Посебна меѓународна надлежност за лицата без државјанство

Член 58

(1) Кога со одредбите од овој закон надлежноста на судот на Република Македонија е определена под претпоставка парничната страна да има државјанство на Република Македонија, таа надлежност постои и за лицата без државјанство кои имаат живеалиште во Република Македонија.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член сообразно се применува и на надлежноста на други органи на Република Македонија.

Меѓународна надлежност за спорови против државјани на Република Македонија што се на служба во странство

Член 59

Во споровите против државјани на Република Македонија кои живеат во странство, каде што на служба или на работа ги упатил државен орган, надлежност на суд на Република Македонија постои ако тие во моментот на таквото упатување имале живеалиште во Република Македонија.

Меѓународна надлежност за спорови за вондоговорна одговорност за штета

Член 60

(1) Во споровите за вондоговорна одговорност за штета, надлежност на судот на Република Македонија, исто така, постои и ако штетното дејствие е извршено или штетната последица настапила на територијата на Република Македонија.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член ќе се применува и во споровите против осигурителното друштво за осигурување на имоти и лица заради надоместок на штета на трети лица врз основа на прописите за непосредна одговорност на осигурителното друштво, како и во споровите за регресни барања по основа на надоместок на штета против регресните должници.

**Меѓународна надлежност за спорови од договорни односи
според местото на исполнување на обврската**

Член 61

Во спорови од договорни односи, судот на Република Македонија, исто така, е надлежен и тогаш кога предметот на спорот е обврска која треба, односно која би требало да се исполни во Република Македонија.

**Меѓународна надлежност врз основа на местото на
наоѓање на предметот на спорот**

Член 62

(1) Во споровите за имотно-правни барања, надлежност на судот на Република Македонија постои ако на територијата на Република Македонија се наоѓа предметот на кој се однесува тужбата.

(2) Ако на територијата на Република Македонија се наоѓа некој имот на тужениот, судот на Република Македонија, исто така, е надлежен и тогаш кога тужителот има живеалиште, односно седиште во Република Македонија, ако тужителот стори веројатно дека од тој имот ќе биде можно да се исполни пресудата.

**Меѓународна надлежност за спорови за обврски
настанати за време на престојот на тужениот во
Република Македонија**

Член 63

Надлежност на судот на Република Македонија постои и во споровите поради обврски настанати за време на престојот на тужениот во Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за спорови за обврски
што настанале или треба да се извршат во
Република Македонија**

Член 64

Во споровите против физичко лице или правно лице кое има седиште во странство, за обврските што настанале во Република Македонија или што мораат да се извршат на територијата на Република Македонија, надлежност на судот на Република Македонија постои и ако тоа лице на територијата на Република Македонија има своја подружница или претставништво или ако во

Република Македонија е седиштето на лицето на кое му е доверено вршењето на неговите работи.

**Исклучива меѓународна надлежност за споровите за основање,
престанок и статусни промени на правни лица**

Член 65

Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за спорови за основање, престанок и статусни промени на трговско друштво, на друго правно лице или на здружение на физички или правни лица, како и за споровите кои се однесуваат на полноважноста на одлуките на нивните органи, ако друштвото, другото правно лице или здружение има седиште во Република Македонија.

**Исклучива меѓународна надлежност за споровите во врска со
полноважноста на уписот во јавни регистри**

Член 66

Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за споровите во врска со полноважноста на уписот во јавните регистри кои се водат во Република Македонија.

**Исклучива меѓународна надлежност за споровите во
врска со пријавувањето и полноважноста на правата
од индустриска сопственост**

Член 67

Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за споровите во врска со пријавувањето и полноважноста на правата од индустриска сопственост, ако пријавата била поднесена во Република Македонија.

**Исклучива меѓународна надлежност за одобрување и
спроведување на извршувањето**

Член 68

Судот или лица кои вршат јавни овластувања согласно со закон исклучиво се надлежни за одобрување и спроведување на извршувањето, ако тоа се спроведува на територијата на Република Македонија.

**Исклучива меѓународна надлежност за споровите во
врска со недвижности**

Член 69

Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за споровите за сопственост и другите стварни права на недвижности, во споровите поради смеќавање на владение на недвижности, како и во споровите настанати од наемни или закупни односи на недвижности, или од договори за користење на стан или деловни простории, ако недвижноста се наоѓа на територијата на Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за споровите поради смеќавање на
владение на подвижни предмети**

Член 70

Во споровите поради смеќавање на владение на подвижни предмети, надлежност на судот на Република Македонија, исто така, постои и ако на територијата на Република Македонија настанало смеќавањето.

Меѓународна надлежност за одредени спорови во врска со воздухоплов или брод

Член 71

(1) Во споровите за стварните права на воздухоплов или брод и во спорови од закуп на воздухоплов или брод, надлежност на судот на Република Македонија постои и кога на територијата на Република Македонија се води уписникот во кој воздухопловот, односно бродот е запишан.

(2) Во споровите за смеќавање на владение на воздухоплов или брод од ставот (1) на овој член судот на Република Македонија е исто така надлежен и ако на територијата на Република Македонија се води уписникот во кој е впишан воздухополовот, односно бродот или кога на територијата на Република Македонија настанало смеќавањето.

Меѓународна надлежност за одредени спорови за имотните односи на брачни другари во поглед на имот во Република Македонија

Член 72

(1) Во споровите за имотните односи на брачни другари во поглед на имот во Република Македонија, надлежност на судот на Република Македонија постои и кога тужениот нема живеалиште во Република Македонија, а тужителот во времето на поднесувањето на тужбата има живеалиште или престојувалиште во Република Македонија.

(2) Ако претежен дел од имотот се наоѓа во Република Македонија а другиот дел во странство, судот на Република Македонија може да одлучува за имотот што се наоѓа во странство само во спор во кој се одлучува и за имотот во Република Македонија и тоа само ако тужениот се согласува да суди суд на Република Македонија.

(3) Надлежност на судот на Република Македонија во споровите за имотни односи на брачни другари според одредбите од овој закон постои без оглед на тоа дали бракот трае или престанал или е утврдено дека бракот не постои.

Меѓународна надлежност за брачните спорови

Член 73

(1) Надлежност на судот на Република Македонија постои во споровите заради утврдување на постоење или непостоење на брак, поништување на брак или развод на брак (брачни спорови) и кога тужениот нема живеалиште во Република Македонија, ако:

1) двајцата брачни другари се државјани и1085 на Република Македонија, без оглед на тоа каде имаат живеалиште или

2) тужителот е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија или

3) брачните другари имале свое последно живеалиште во Република Македонија, а тужителот во времето на поднесувањето на тужбата има живеалиште или престојувалиште во Република Македонија.

(2) Ако тужениот брачен другар е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија, надлежноста на судот на Република Македонија е исклучива.

**Меѓународна надлежност за брачните спорови врз
основа на последното заедничко живеалиште на
брачните другари**

Член 74

Надлежност на судот на Република Македонија во спорите од членот 73 на овој закон постои и кога брачните другари се странски државјани кои имале последно заедничко живеалиште во Република Македонија, но само ако во тие случаи тужениот се согласува да суди суд на Република Македонија и ако според прописите на државата чиј државјани се брачните другари е дозволена таа надлежност.

Меѓународна надлежност за спорите за развод на брак

Член 75

Во спорите за развод на брак надлежност на суд на Република Македонија постои и ако тужителот е државјанин на Република Македонија, а правото на државата чиј суд би бил надлежен не го предвидува разводот на брак.

**Меѓународна надлежност за спорите за утврдување или
оспорување на татковство или мајчинство**

Член 76

(1) Во спорите за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, надлежност на судот на Република Македонија постои и кога тужениот нема живеалиште во Република Македонија, и тоа ако:

1) тужителот и тужениот се државјани на Република Македонија, без оглед на тоа каде имаат живеалиште или

2) тужителот е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија.

(2) Ако е поднесена тужба против дете кое е државјанин на Република Македонија и има живеалиште, односно престојувалиште во Република Македонија, надлежноста на судот на Република Македонија е исклучива.

**Меѓународна надлежност за спорите меѓу странски
државјани за утврдување или оспорување на
татковство или мајчинство**

Член 77

Надлежност на судот на Република Македонија во споровите од членот 76 на овој закон постои и кога странките се странски државјани, ако тужителот или еден од тужителите има живеалиште во Република Македонија, но само ако тужениот се согласува да суди суд на Република Македонија и ако според прописите на државата чиј државјанин е тој е допуштена таа надлежност.

**Меѓународна надлежност за споровите за чување, подигање и
воспитување на деца кои се под родителска грижа**

Член 78

(1) Надлежност на судот на Република Македонија постои во споровите за чување, подигање и воспитување на деца кои се под родителска грижа и кога тужениот нема живеалиште во Република Македонија, ако двајцата родители се државјани на Република Македонија или ако детето е државјанин на Република Македонија со живеалиште во Република Македонија.

(2) Ако тужениот и детето се државјани на Република Македонија и ако двајцата имаат живеалиште во Република Македонија, надлежноста на судот на Република Македонија е исклучива.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член, како и одредбите од членот 52 на овој закон, соодветно се применуваат и на определувањето на надлежноста на други органи на Република Македонија кога одлучуваат за чување, подигање и воспитување на деца под родителска грижа.

**Меѓународна надлежност за споровите за законско
издржување на деца**

Член 79

(1) Надлежност на судот на Република Македонија во споровите за законско издржување на деца постои и кога тужениот нема живеалиште во Република Македонија, ако:

1) детето поднесува тужба и има живеалиште во Република Македонија или

2) тужителот и тужениот се државјани на Република Македонија, без оглед на тоа каде имаат живеалиште или

3) тужителот е малолетно дете и е државјанин на Република Македонија.

(2) Надлежност на судот на Република Македонија во споровите за законско издржување меѓу брачни другари и меѓу поранешни брачни другари постои и ако брачните другари имале свое последно заедничко живеалиште во Република Македонија, а тужителот во моментот на поднесувањето на тужбата и натаму има живеалиште во Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за споровите за законско
издржување врз основа на имот од кој може да се
наплати издржувањето**

Член 80

Надлежност на судот на Република Македонија во спорите за законско издржување постои и ако тужениот има имот во Република Македонија од кој може да се наплати издржувањето.

**Меѓународна надлежност за спорите за заштита,
воспитување и издржување на деца**

Член 81

Судот на Република Македонија е надлежен за одлучување за заштита, воспитување и издржување на деца и тогаш кога тие спорови се решаваат заедно со спорите од позаконување или спорите за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, за кои според овој закон е надлежен судот на Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за спорите во врска со
родителско право**

Член 82

(1) При одлучување за лишување и враќање на родителско право, продолжување на родителско право, ставање на родителот во положба на старател во поглед на управувањето со детскиот имот, огласување на дете за родено во брак, како и при одлучување за други работи што се однесуваат на личната состојба и на односите меѓу родители и деца, надлежност на судот на Република Македонија постои и кога не постојат претпоставките од членот 52 став (3) на овој закон, ако подносителот на барањето и лицето спрема кое се поднесува барањето се државјани на Република Македонија, односно кога во постатката учествува само едно лице, ако тоа лице е државјанин на Република Македонија.

(2) За работите од ставот (1) на овој член, надлежност на судот на Република Македонија постои и тогаш кога детето е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за давање на дозвола за
стапување во брак на малолетник**

Член 83

(1) За давање на дозвола за стапување во брак на малолетник, надлежност на судот на Република Македонија постои ако подносителот на барањето е државјанин на Република Македонија, односно ако еден од подносителите на барањето е државјанин на Република Македонија, без оглед на тоа каде лицата, кои сакаат да стапат во брак, имаат живеалиште.

(2) Надлежноста на судот на Република Македонија е исклучива ако малолетникот кој бара дозвола за стапување во брак е државјанин на Република Македонија, односно ако двете лица кои сакаат да стапат во брак се државјани на Република Македонија, а бракот се склучува во странство.

**Меѓународна надлежност за расправање на оставина на македонски
државјанин и за спорови од наследно-правни односи и за побарување на**

доверителите спрема оставината на македонски државјанин

Член 84

- (1) Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за расправање на недвижна оставина на државјанин на Република Македонија, ако таа оставина се наоѓа во Република Македонија.
- (2) Ако недвижна оставина на државјанин на Република Македонија се наоѓа во странство, надлежност на судот на Република Македонија постои само ако според правилата на државата во која се наоѓаат недвижностите не е надлежен нејзин орган.
- (3) Надлежност на судот на Република Македонија за расправање на подвижна оставина на државјанин на Република Македонија постои ако подвижностите се наоѓаат на територијата на Република Македонија или ако според правото на државата во која подвижностите се наоѓаат не е надлежен странскиот орган, односно ако тој орган одбива да ја расправа оставината.
- (4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член се однесуваат и на надлежноста во спорови од наследно-правни односи и на спорови за побарување на доверителите спрема оставината.

Меѓународна надлежност за расправање на оставина на странски државјанин и за спорови од наследно-правни односи и за побарување на доверителите спрема оставината на странски државјанин

Член 85

- (1) За расправање на недвижна оставина на странски државјанин исклучиво е надлежен судот на Република Македонија, ако недвижностите се наоѓаат во Република Македонија.
- (2) За расправање на подвижна оставина на странски државјанин која се наоѓа во Република Македонија, надлежен е судот на Република Македонија, освен ако во државата на оставителот судот не е надлежен за расправање на подвижен имот на државјанин на Република Македонија.
- (3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член се однесуваат и на надлежноста во спорови од наследно-правни односи и во спорови за побарувања на доверителите спрема оставината.
- (4) Кога не постои надлежност на суд на Република Македонија за расправање на оставина на странски државјанин, судот може да определи мерки за обезбедување на оставината и за заштита на правата спрема оставината која се наоѓа во Република Македонија.

Меѓународна надлежност за расправање на оставина на лице без државјанство и за спорови од наследно-правни односи и за побарување на доверителите спрема оставината на лице без државјанство

Член 86

(1) За расправање на недвижна оставина на лице без државјанство, лице чие државјанство не може да се утврди или лице кое има статус на бегалец, исклучиво е надлежен судот на Република Македонија ако недвижноста се наоѓа на територијата на Република Македонија.

(2) За расправање на подвижна оставина на лице без државјанство, на лице чие државјанство не може да се утврди или на лице кое има статус на бегалец, надлежност на судот на Република Македонија постои ако подвижностите се наоѓаат на територијата на Република Македонија или ако оставителот во времето на смртта имал живеалиште во Република Македонија.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член се однесуваат и на надлежноста во спорови од наследно-правни односи и во спорови за побарување на доверителите спрема оставината.

(4) Ако оставителот немал живеалиште во Република Македонија, сообразно ќе се применуваат одредбите што важат за расправање на оставина на странски државјанин, подразбирајќи ја под странска држава државата во која оставителот во времето на смртта имал живеалиште.

Меѓународна надлежност за посвојување

Член 87

(1) Органот на Република Македонија исклучиво е надлежен да одлучува за посвојувањето и за престанокот на посвојувањето на лице кое е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија.

(2) Органот на Република Македонија е надлежен да одлучува за посвојување и за престанок на посвојувањето ако лицето кое посвојува е државјанин на Република Македонија и има живеалиште во Република Македонија.

(3) Кога брачните другари заеднички посвојуваат, за да постои надлежност на органот на Република Македонија доволно е еден од брачните другари да е државјанин на Република Македонија.

Меѓународна надлежност за работите на старателството

Член 88

Органот на Република Македонија исклучиво е надлежен во работите на старателството на државјани на Република Македонија, без оглед на тоа каде имаат живеалиште, ако со овој закон поинаку не е определено.

Непреземање мерки во работите на старателството на државјанин на Република Македонија кој има живеалиште во странство

Член 89

Органот на Република Македонија нема да донесе одлука и да презема мерки во работите на старателството на државјанин на Република Македонија кој има живеалиште во странство, ако утврди дека органот надлежен според правото на странската држава донел одлука или презел мерки со кои е

обезбедена заштита на личноста, правата и интересите на државјанинот на Република Македонија.

**Меѓународна надлежност за преземање на
привремени мерки спрема странски државјанин**

Член 90

(1) Органот на Република Македонија ќе преземе неопходни привремени мерки заради заштита на личноста, правата и интересите на странски државјанин кој се наоѓа или има имот во Република Македонија, за што ќе го извести органот на државата чиј државјанин е тоа лице.

(2) Органот на Република Македонија ќе донесе одлука и ќе преземе мерки во работите на старателството на странски државјанин кој има живеалиште во Република Македонија, ако заштита на неговата личност, права и интереси не обезбедил органот на државата чиј државјанин е тој.

**Меѓународна надлежност за прогласување
на исчезнато лице за умрено**

Член 91

(1) Судот на Република Македонија исклучиво е надлежен за прогласување на исчезнат државјанин на Република Македонија за умрен, без оглед на тоа каде имал живеалиште.

(2) Пред судот на Република Македонија може според правото на Република Македонија да се докажува смртта на странски државјанин кој умрел на територијата на Република Македонија.

**2. Други одредби за постапката со меѓународен елемент
Странечката и парничната способност на физичко лице**

Член 92

(1) За странечката и парничната способност на физичко лице меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа.

(2) Ако странскиот државјанин не е парнично способен според одредбата од ставот (1) на овој член, а парнично е способен според правото на Република Македонија, самиот може да презема дејствија во постапката.

(3) Законскиот застапник на странски државјанин од ставот (2) на овој член може да презема дејствија во постапката само додека тој странски државјанин не изјави дека самиот го презема водењето на постапката.

(4) За странечката способност на странско правно лице меродавно е правото предвидено во членот 16 од овој закон.

Странска литиспенденција

Член 93

Судот на Република Македонија по барање на странката ќе ја прекине постапката, ако е во тек парница пред странски суд во истата правна работа и меѓу истите странки, и тоа ако:

1) прво пред странскиот суд е поведена односната парница по односниот спор и

2) е во прашање спор за чие судење не постои исклучива надлежност на суд на Република Македонија.

Оцена на надлежноста на суд на Република Македонија

Член 94

За оцена на надлежноста на суд на Република Македонија се значајни фактите што постојат во времето кога парницата почнува да тече.

Обврска за обезбедување на парничните трошоци (cautio iudicatum solvi)

Член 95

(1) Кога странски државјанин или лице без државјанство кое нема живеалиште во Република Македонија поведува парница пред суд на Република Македонија, должен е на тужениот кој е државјанин на Република Македонија, по негово барање да му ги обезбеди парничните трошоци.

(2) Тужениот е должен барањето од ставот (1) на овој член да го стави најдоцна на подготвително рочиште, а ако подготвителното рочиште не е одржано – на првото рочиште за главна расправа пред да се впушти во расправање за главната работа, односно штом сознал дека постојат претпоставки за барање на обезбедување.

(3) Обезбедувањето на парничните трошоци се дава во пари, но судот може да одобри обезбедување да се дава и на друг начин.

Ослободување од обврската за обезбедување на парничните трошоци

Член 96

(1) Тужениот нема право на обезбедување на парничните трошоци, ако:

- 1) во државата чиј државјанин е тужителот, државјаните на Република Македонија не се должни да даваат обезбедување;
- 2) тужителот ужива право на азил во Република Македонија;
- 3) тужбеното барање се однесува на побарување на тужителот од неговиот работен однос во Република Македонија;
- 4) се во прашање брачни спорови или спорови за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство и ако е во прашање законско издржување и
- 5) е во прашање менична или чековна тужба, противтужба или издавање на платен налог.

(2) Во случај на сомневање дали државјаните на Република Македонија, во смисла на ставот (1) точка 1 од овој член, се должни да дадат обезбедување во државата чиј државјанин е тужителот, објаснување дава органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

Решение за обезбедување на парничните трошоци

Член 97

(1) Судот во решението со кое се усвојува барањето за обезбедување на парничните трошоци ќе го определи износот на обезбедувањето и рокот во кој

обезбедувањето мора да се даде, а тужителот ќе го предупреди на последиците што законот ги предвидува ако не биде докажано дека обезбедувањето е дадено во определениот рок.

(2) Ако тужителот во определениот рок не докаже дека дал обезбедување на парничните трошоци ќе се смета дека тужбата е повлечена, односно дека тужителот се откажал од правниот лек ако барањето за обезбедување е ставено дури во постапката по повод правниот лек.

(3) Тужениот кој навреме ставил барање тужителот да му ги обезбеди парничните трошоци, не е должен да ја продолжи постапката во главната работа се додека правосилно не се одлучи за неговото барање, а ако барањето биде усвоено - додека тужителот не положи обезбедување.

(4) Ако судот го одбие барањето за обезбедување на парничните трошоци, може да се одлучи постапката да продолжи и пред решението за одбивање да стане правосилно.

Ослободување од плаќање на парничните трошоци

Член 98

(1) Странските државјани имаат право на ослободување од плаќање на парничните трошоци под услови на заемност.

(2) Во случај на сомневање во постоењето на заемност, во поглед на ослободувањето од плаќање на парничните трошоци, објаснување дава органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

(3) Заемноста од ставот (1) на овој член не претставува услов за остварување на правото за ослободување од плаќање на парничните трошоци, ако странскиот државјанин има живеалиште во Република Македонија.

(4) Лицето без државјанство има право на ослободување од плаќање на парничните трошоци ако има живеалиште или престојувалиште во Република Македонија.

Г л а в а ч е т в р т а

ПРИЗНАВАЊЕ НА СТРАНСКИ СУДСКИ ОДЛУКИ

1. Поим

Странска судска одлука

Член 99

(1) Како странска судска одлука се смета одлука на суд на странска држава.

(2) Како странска судска одлука во смисла на ставот (1) од овој член се смета и порамнувањето оклучено пред суд (судско порамнување).

(3) Како странска судска одлука се смета и одлуката на друг орган што во државата во која е донесена е изедначена со судска одлука, односно со судско порамнување, ако со неа се регулираат односите предвидени во членот 1 од овој закон.

Признавање

Член 100

Странска судска одлука се изедначува со одлука на суд на Република Македонија и произведува правно дејство во Република Македонија само ако ја признае судот на Република Македонија.

2. Услови за признавање

Потврда за правосилност

Член 101

(1) Подносителот на барањето за признавање на странска судска одлука е должен кон предлогот за признавање на странската судска одлука, да ја приложи странската судска одлука во оригинал или заверен препис и да приложи потврда од надлежниот странски суд, односно друг орган за правосилноста на одлуката според правото на државата во која е донесена.

(2) Ако оригиналот на странската судска одлука или нејзиниот заверен препис не се составени на јазикот кој е во службена употреба пред судот пред кој се поведува постапката за признавање на таа одлука, странката што бара признавање на одлуката мора да поднесе и заверен превод на странската судска одлука на јазикот кој е во службена употреба пред тој суд.

Потврда за извршноста на странската судска одлука

Член 102

Ако со барањето за признавање на странската судска одлука се бара и признавање на нејзината извршност, подносителот на барањето за признавање на таа странска судска одлука, покрај потврдата од членот 101 став (1) на овој закон, треба да поднесе и потврда за извршноста на таа одлука според правото на државата во која е донесена.

Непочитување на правото на одбрана

Член 103

Судот на Република Македонија ќе го одбие признавањето на странската судска одлука, ако една од странките докаже дека:

- 1) поради неправилности во постапката, не можела да ги истакнува своите средства за одбрана или
- 2) поканата, тужбата или решението со кое е започната постапката не и биле доставени на начин предвиден со правото на државата во која одлуката е донесена, односно дека воопшто немало ниту обид за такво доставување, освен ако на кој и да било начин се впуштила во расправање за главната работа во првостепената постапка.

Исклучива надлежност на суд на Република Македонија

Член 104

(1) Странска судска одлука нема да се признае ако во односната работа постои исклучива надлежност на суд или на друг орган на Република Македонија.

(2) Ако тужениот бара признавање на странска судска одлука што е донесена во брачен спор или ако тоа го бара тужителот, а тужениот не се противи, исклучивата надлежност на судот на Република Македонија не е пречка за признавање на таа одлука.

**Непризнавање поради засновање на надлежноста на
странскиот суд исклучиво врз основа на државјанството на
тужителот, односно поради неземање предвид на договорот на
странките за надлежност на судот на Република Македонија**

Член 105

(1) Судот ќе го одбие признавањето на странската судска одлука, ако по приговор на лицето за кое таа одлука е донесена, утврди дека надлежноста на странскиот суд била заснована исклучиво врз основа на државјанството на тужителот.

(2) Судот ќе го одбие признавањето на странската судска одлука, ако по приговор на лицето за кое таа одлука е донесена, утврди дека странскиот суд кој ја донел одлуката не го земал предвид договорот на странките за надлежност на судот на Република Македонија.

Правосилна одлука во истата работа меѓу истите странки

Член 106

(1) Странската судска одлука нема да се признае ако во истата работа суд или друг орган на Република Македонија донел правосилна одлука или ако во Република Македонија е признаена некоја друга странска судска одлука што е донесена во истата работа.

(2) Судот ќе запре со признавањето на странската судска одлука ако пред суд на Република Македонија е во тек порано поведена парница во истата правна работа и меѓу истите странки и тоа до правосилното завршување на таа парница.

Повреда на јавниот поредок

Член 107

Странската судска одлука нема да се признае, ако дејството на нејзиното признавање е во спротивност со јавниот поредок на Република Македонија.

**Странска судска одлука за личната состојба (статусот)
на државјанин на Република Македонија**

Член 108

Ако при одлучувањето за личната состојба (статусот) на државјанин на Република Македонија требало да се примени правото на Република Македонија, според овој закон, странската судска одлука ќе се признае и кога е применето странско право, ако таа одлука суштински не отстапува од правото на Република Македонија што се применува на таквиот однос.

**Странска судска одлука за личната состојба (статусот)
на странец кој е државјанин на државата на судот**

Член 109

(1) Одлуките на странските судови што се однесуваат на личната состојба (статусот) на државјанин на државата чија одлука е во прашање се признаваат во Република Македонија без преиспитување од страна на судот според членовите 104 и 107 на овој закон.

(2) Ако надлежниот орган на Република Македонија смета дека странската судска одлука се однесува на личната состојба (статусот) на државјанин на Република Македонија, таквата одлука, за да биде признаена, подлежи на преиспитување според одредбите од членовите 101 до 107 на овој закон.

**Странска судска одлука за личната состојба (статусот) на
странец кој не е државјанин на државата на судот**

Член 110

Ако странската судска одлука се однесува на личната состојба (статусот) на странци кои не се државјани на државата што ја донела таа одлука, одлуката ќе се признае само ако ги исполнува условите за признавање во државата чии државјани се односните лица.

3. Постапка за признавање на странски судски одлуки

Член 111

(1) Постапката за признавање на странска судска одлука се поведува со предлог.

(2) Признавање на странска судска одлука во работи што се однесуваат на личната состојба (статус), може да бара секој кој за тоа има правен интерес.

Член 112

(1) За признавањето на странска судска одлука одлучува судија поединец на основниот суд.

(2) За признавањето на странска судска одлука месно е надлежен секој стварно надлежен еуд.

(3) Ако за признавањето на странската судска одлука не е донесено посебно решение, секој суд може за признавање на таа одлука да решава во постапката како за претходно прашање, но само со дејство за таа постапка.

Член 113

(1) Во постапката за признавање на странска судска одлука судот ќе се ограничи на тоа да испита дали постојат услови од членовите 101 до 110 на овој закон.

(2) Ако судот утврди дека нема пречки за признавање ќе донесе решение за признавање на странската судска одлука.

(3) Судот ќе го достави решението за признавање на спротивната странка, односно, на другите учесници во постапката во која странската судска одлука

била донесена и ќе ги поучи дека против решението за признавање можат да поднесат приговор во рок од 15 дена од денот на приемот.

(4) По приговорот од ставот (3) на овој член одлучува судот кој го донел решението за признавање, во состав од тројца судии. Ако одлуката по приговорот зависи од спорни (факти), судот одлучува по одржаното рочиште.

(5) Против решението со кое судот го одбил предлогот за признавање и против решението по приговорот од ставот (4) на овој член, дозволена е жалба до надлежниот апелационен суд во рок од осум дена од денот на приемот на одлуката.

(6) Без оглед на одредбите од ставот (3) на овој член, судот нема да го достави решението за признавање на странската судска одлука за развод на брак на спротивната странка, ако лицето кое го бара признавањето е државјанин на Република Македонија, а спротивната странка нема живеалиште, односно престојувалиште во Република Македонија.

Член 114

За трошоците на постапката за признавање на странската судска одлука, судот одлучува според правилата кои би се употребувале во случај кога за истата работа би одлучувал судот или друг орган на Република Македонија.

Член 115

Ако во оваа глава нема посебни одредби, на постапката за признавање на странски судски одлуки соодветно се применуваат одредбите од вонпарничната постапка.

Член 116

Одредбите од членовите 111 до 115 на овој закон, сообразно се применуваат и на постапката за признавање на странски арбитражни одлуки.

Глава петта

ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

Склучување брак пред овластено конзуларно или дипломатско претставништво на Република Македонија во странство

Член 117

(1) Државјаните на Република Македонија можат во странство да склучат брак пред овластено конзуларно претставништво или пред дипломатско претставништво на Република Македонија што врши конзуларно-правни работи, ако на тоа не се противи државата во која се наоѓа претставништвото на Република Македонија или ако тоа е предвидено со меѓународен договор.

(2) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за надворешни работи ќе ги определи претставништвата на Република Македонија пред кои можат да се склучуваат бракови во странство меѓу државјани на Република Македонија.

**Вршење на работите на старателството за државјаните
на Република Македонија кои се наоѓаат во странство**

Член 118

Работите на старателството за државјаните на Република Македонија кои се наоѓаат во странство ги врши конзуларното претставништво или дипломатското претставништво на Република Македонија, ако на тоа не се противи државата во која се наоѓа претставништвото на Република Македонија или ако е тоа предвидено со меѓународен договор.

**Составување на тестамент на државјанин на Република
Македонија во странство**

Член 119

Конзуларното претставништво или дипломатското претставништво на Република Македонија што врши конзуларно-правни работи може да му состави тестамент на државјанин на Република Македонија во странство, според одредбите што важат за составување на судски тестамент.

**Заверка на потписи, ракописи и преписи од страна на
конзуларните или дипломатските претставништва на
Република Македонија во странство**

Член 120

(1) Конзуларните претставништва на Република Македонија или дипломатските претставништва на Република Македонија во странство што вршат конзуларно -правни работи можат да вршат заверка на потписи, ракописи и преписи во согласност со меѓународни договори и прописите на земјата на приемот.

(2) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за надворешни работи го определува вршењето на работите од ставот (1) на овој член.

**Уверение за прописите што важат или што важеле во
Република Македонија**

Член 121

(1) Уверение за прописите што важат или што важеле во Република Македонија, заради нивна употреба пред органите на странска држава, издава органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

(2) Во уверението од ставот (1) на овој член се наведува називот на прописот, датумот кога е донесен односно кога престанал да важи и дословниот текст на соодветните одредби на тој пропис.

Г л а в а ш е с т а
ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Важење на овој закон

Член 122

(1) Одредбите на овој закон за определување на работодавното право нема да се применуваат на односите кок настанале пред влегувањето во сила на овој закон.

(2) Ако пред денот на влегувањето во сила на овој закон е донесена првостепена пресуда или решение со кое постапката пред првостепениот суд се завршува, натамошната постапка ќе се спроведе според дотогашните прописи за надлежноста и постапката во работите со меѓународен елемент и одредбите за признавањето на странските судски одлуки.

(3) Ако по денот на влегувањето во сила на овој закон биде укината првостепената одлука од ставот (2) на овој член, натамошната постапка ќе се спроведе според одредбите за надлежноста и постапката во работите со меѓународен елемент и одредбите за признавањето на странските судски одлуки на овој закон.

Престанок на важењето на законите

Член 123

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да се применува Законот за решавање на судирите на законите со прописите на други земји во определени односи ("Службен лист на СФРЈ" број 43/82 и 72/82).

Влегување во сила на овој закон

Член 124

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

Член 125

(Член 7 од Законот за изменување и дополнување на Законот за меѓународно приватно право објавен во "Службен весник на Република Македонија" бр. 156/2010)

Одредбите од членовите 2, 3, 4, 5 и 6 (во консолидиран текст 31, 32, 32-а, 33, 33-а, 33-б, 33-в, 33-г, 33-д, 33-ѓ 33-е) на овој закон ќе престанат да важат со пристапувањето на Република Македонија во Европската унија.

Член 126

(Член 8 од Законот за изменување и дополнување на Законот за меѓународно приватно право објавен во "Службен весник на Република Македонија" бр. 156/2010)

Одредбите од овој закон нема да се применуваат на односите кои настанале пред денот на започнувањето на примената на овој закон.

Член 127

(Член 9 од Законот за изменување и дополнување на Законот за меѓународно приватно право објавен во “Службен весник на Република Македонија“ бр. 156/2010)

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе започне да се применува шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.